

Opinie Moet de wal het schip keren?

Nieuwe oplossingen moeten voortdurend wijken voor onbelemmerde groei. Het algemeen belang heeft geen mediagetrainde woordvoerders, PR-medewerkers en lobbyisten in dienst. Daarom dit stuk. Dat schrijven Geert Versteegen en [Frank van den Dungen](#), die actief zijn als leden van het Brabants Burgerplatform.

Alle meters staan in het rood. Dat is inmiddels iedereen duidelijk. Ons weer breekt telkens nieuwe records. De biodiversiteit holt achteruit. Onze gezondheid staat onder druk¹. De stikstof emissies verzuren de natuur. De plastics verstikken het zeeleven. In ons voedsel komen we steeds meer bestrijdingsmiddelen tegen. En ga zo maar door...

Toch een zootje geworden

In de vergadercircuits heeft het bij de beroeps-vergaders al jaren op de agenda gestaan. Er liggen torenhoge stapels rapporten. Er zijn volop argumenten aangedragen. Er zijn tal van oplossingen aangereikt. En toch is het een zootje geworden. Want de belangen van de vleesindustrie wogen telkens zwaarder dan de argumenten om het in de hand te houden. En nieuwe oplossingen moesten wijken voor onbelemmerde groei. Want het hemd is nader dan de rok. En het algemeen belang heeft geen mediagetrainde woordvoerders, PR-medewerkers en lobbyisten in dienst. Daarom dit stuk.

Uitzonderingen en nooduitgangen

Gelukkig zijn er tekenen dat het tij nu aan het keren is. We zien het links en rechts terug in de visies voor de nieuwe Omgevingswet. We zien steeds vaker signalen voorbij komen in rapporten over het klimaat, over biodiversiteit, over onze omgevingskwaliteit dat het nu echt over een andere boeg moet. Europa en de Verenigde Naties trekken bij ons aan de bel. De tijd is voorbij dat boeren, die vanouds op het platteland altijd samen met hun RABO en hun CDA hier de dienst uitmaakten. Tientallen jaren werden er door de boerenlobby regelingen met maximale rek doorgedrukt. En als dat eens niet lukte werden er wel uitzonderingen en nooduitgangen geregeld. Daardoor zitten we inmiddels opgescheept met een oerwoud van kleine lettertjes waar iedere normale volksvertegenwoordiger in verdwaalt. Een jungle van regeltjes waarin handhavers door de bomen het bos niet meer zien.

Naast de landbouwlobby is er een tegenstroom op gang gekomen. Mondige burgers wisselen kennis en ervaringen uit en ze weten hun krachten digitaal te bundelen

Rek in regelingen

Maar nu de intensieve veehouderij daarin zelf het eigen spoor bijster is geraakt, klagen ze dat er te veel regeltjes zijn. Ze claimen zelfs dat juist zij de oplossing hebben. Een oplossing die er op neer komt dat het allemaal vanzelf weer goed zal komen als we ze het zelf maar laten regelen. Het wrange is dat wij in het buitengebied aan den lijve hebben ondervonden wat de uitkomst is van tientallen jaren boeren-lobby-beleid. Door die rek in de regelingen hebben we een industriële veehouderij uit de grond zien schieten en hangt er over het platteland nu vrijwel altijd een deken van stank, fijnstof en endotoxinen. De risico's voor de volksgezondheid zijn daardoor fors toegenomen. Want het belang van de veehouderij woog op alle niveaus telkens zwaarder dan het belang van de volksgezondheid²). Lucht, bodem en water zijn onder steeds zwaardere druk komen staan. Maar nu blijkt de natuur niet langer opgewassen tegen de alsmaar groeiende overdaad aan emissies van die vee-industrie. En het tij lijkt langzaam te keren.

Tegenstroom

Want naast de landbouwlobby is er een tegenstroom op gang gekomen. Mondige burgers wisselen kennis

en ervaringen uit en ze weten hun krachten digitaal te bundelen. Er is een stroom van ongenoegen en verontwaardiging op gang gekomen over de landbouwpraktijken, de misstanden en de fraude. Het is alleen bijzonder lastig om de bakens ook daadwerkelijk te verzetten, want we leven ook nu nog onder de schaduw van die boeren-lobby-wetten uit het verleden.

Kloof tussen stank en papieren emissies.

Een pijnlijk voorbeeld daarvan zijn de ontwikkelingen rond de Wet Geurhinder Veehouderij. Met die wet in de hand werden op basis van bureau-berekeningen jarenlang vergunningen verleend voor de ene stal na de andere. Signalen van omwonenden dat het rond die stallen harder stonk dan berekend, werden stelselmatig genegeerd. Evenals protesten tegen het feit dat de optelsom van de geur van al die stallen bij elkaar niet ter zake deed. Maar ook hier werd recent een kentering zichtbaar. Want door Wageningen zelf werd uiteindelijk de breedte van de kloof tussen de daadwerkelijke stank en de papieren emissies van luchtwassers aan de kaak gesteld³. De publieke reuring daarover nam dergelijke vormen aan dat er een Commissie Biesheuvel⁴ werd ingesteld. En die kwam, tot de verrassing van velen, nu wél met een vernietigend rapport. Maar niet te vroeg gejuicht. Want het einde van het liedje lijkt te zijn dat de burgers als belastingbetaler hun eigen lucht mogen terugkopen via een saneringsregeling voor de varkenshouderij⁵. Wel een gemiste kans dat de politiek en de sector niet de moed hebben gehad om nu de aanzet te geven om écht schoon schip te maken door deze sanering te laten beginnen bij die bedrijven die het meeste stank produceren.

Het is niet de vraag óf, maar wanneer de overheid de zich opstapelende signalen over de noodzaak van fundamentele verandering serieus zal nemen. En wanneer ze de bestuurlijke moed hebben om niet om de hete brei heen te blijven draaien

Winst

De sector is weerbarstig. En de regelgeving is hard. Maar we winnen terrein. Soms zijn het kleine stappen. Zoals in de zaak uit Bronkhorst⁶ waar een boer – ondanks zijn geldige vergunning – toch veroordeeld wordt voor de schade die hij aanricht met zijn stank. Soms zijn het grote stappen. Zoals de vernietigende uitspraak van de Raad van State over de PAS, het Programma Aanpak Stikstof⁷. Het betreft hier echter bestuursrecht. En het is dan ook de vraag hoe dit in de praktijk zal uitpakken en of dit pas een begin is en ook buiten het stikstof-dossier zijn weerslag zal krijgen.⁸ En de samenwerkende burgers hebben ook het civiel recht weten te vinden. De Urgenda-uitspraak⁹ dwingt de regering zich aan haar eigen CO₂-afspraken te houden. Onze regering handelt namelijk in strijd met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens door niet aan de zorgplicht voor haar ingezetenen te voldoen.

Burgers gaan zelf meten

Het tij is dus ook juridisch aan het keren. En soms zit het mee, maar soms zit het ook even tegen. Milieudefensie¹⁰ probeerde zo op te komen voor het tekortschieten van de luchtkwaliteit, waardoor 12.000 mensen per jaar voortijdig overlijden. Het lukte echter niet. De rechter oordeelde dat de Nederlandse Staat reeds voldoende doet. Maar de beweging zet door: een groep burgers loopt zich warm in een civiele zaak tegen de Staat¹¹, om een eind te maken aan de overbelasting met stank door de veehouderij. Bestuursrecht biedt hierbij geen soelaas, want de boeren mogen via hun emissierecht immers vergund verontreinigen. Groepen burgers gaan nu de feitelijke luchtkwaliteit meten¹² om aan te tonen dat ook hier de emissies stevig afwijken van de papieren werkelijkheid.

De wal zal het schip wel keren

De wal zal uiteindelijk het schip wel gaan keren. Want de vee-industrie kan - ook al hebben ze hun zaakjes in het verleden juridische goed verankerd - uiteindelijk de natuurkundige, ecologische en fysieke feiten niet langer negeren. Maar omdat dat decennialang stelselmatig wél gedaan is, is de rekening daardoor ook hoog opgelopen. En de burger zal uiteindelijk het kind van de rekening worden. Want dit heeft zich niet afgespeeld in een land met kolonels met zonnebrillen en martelkelders, maar is keurig democratisch gelegitimeerd in het stemhokje.

De vervuiler betaalt?

Als we de gebruikelijke opvattingen over het saneren van vervuiling en de verrekening daarvan zouden volgen, zou de rekening eigenlijk bij de veehouders neergelegd moeten worden. Zij hebben deze vervuiling immers ook veroorzaakt. Maar ik vraag me af of dit kabinet, waarin partijen zitten die ook bijgedragen hebben aan deze ontsporing van de veehouderij, de moed heeft om een dergelijke mea-culpa-maatregel te treffen. En eigenlijk moet de rekening ook niet bij de individuele boer komen te liggen. Het zou goed zijn als de (Z)LTO en hun coöperatieve neven en nichten, vanuit de kapitalen die zij hebben kunnen vergaren - dankzij hun jarenlange succesvolle lobby vóór de intensivering van de veehouderij - nu een stevige bodem zouden storten in een fonds voor sanering. Een 'sorry' zal er wel niet inzitten. Maar zo'n gebaar zou een beter signaal zijn dan de achterhoedegevechten die de boerenorganisaties in Brabant nu voeren om de staldering weer van tafel te krijgen.

in de situatie waarin we nu beland zijn, is volgens het Europese recht burgerlijke ongehoorzaamheid gerechtvaardigd

Duidelijk signaal

Dat zou een duidelijk signaal zijn. Naar de samenleving die met de dag beter beseft welk prijskaartje er eigenlijk hangt aan de ambitie om hier al die beesten te houden om de hele wereld te voeden. Maar ook naar deze regering. Want die hadden de boeren al een vrijkaartje vergeven voor de klimaattransitie. En ze lijken nu te broeien op een nieuwe list om de PAS-uitspraak te omzeilen.

Burgerlijke ongehoorzaamheid

Het is niet de vraag óf, maar wanneer de overheid de zich opstapelende signalen over de noodzaak van fundamentele verandering in de veehouderij serieus zal nemen. En wanneer ze de bestuurlijke moed hebben om niet om de hete brei heen te blijven draaien, maar nu de maatregelen te nemen die nodig zijn om erger te voorkomen. Want we moeten hoe dan ook naar een rigoureuze krimp van onze veestapel. We kunnen nieuwe rechtszaken aanspannen. En die zullen we steeds vaker winnen. Moeten we dan nu onze achterban oproepen om via de burgerrechter toch maar schadeclaims bij de boeren neer te leggen? Ik geloof niet dat we zo'n escalatie moeten willen. De boeren moeten niet om, maar het systeem moet om. In Den Haag moeten de bakens verzet worden. De visie op een circulaire kringlooplandbouw is er. We kunnen het ons alleen nu niet permitteren om de uitvoering daarvan voor ons uit te blijven schuiven. Is het tempo waarin we binnen de huidige ecologische crisis het ene record na het andere breken niet voldoende om onze regering te dwingen de daad bij het woord te voegen? Moet de wal het schip dan maar gaan keren? Want in de situatie waarin we nu beland zijn, is volgens het Europese recht burgerlijke ongehoorzaamheid gerechtvaardigd.

Bronnen

1. Meer blootstelling aan fijnstof, micro-organismen en endotoxinen rondom bedrijven met intensieve veehouderij leidt tot meer longontstekingen, zo blijkt uit ""mogelijke effecten intensieve veehouderij op gezondheid omwonenden " IRAS Universiteit Utrecht, NIVEL, RIVM, 7 juni 2011.
2. Naar aanleiding van de Q-koorts onderzocht Floor Haalboom de historische achtergronden van door mens en vee gedeelde infectieziekten. De landbouw was beter en eerder georganiseerd dan het domein van de volksgezondheid.
3. In "Geurhinder van veehouderij nader onderzocht: meer hinder dan Handreiking Wgv doet vermoeden?" maakt Loes Geelen duidelijk dat de stankhinder vele mate groter is, dan in de Wet Geurhinder Veehouderij wordt aangenomen.
4. [Adviesrapport Geur bekennen combi-luchtwassers, varkenshouderijen en geurhinder, Rijksoverheid..](#)
5. [Subsidie voor het beëindigen of innoveren van varkenshouderijen, Rijksoverheid.](#)
6. [Uitspraken ECLI:NL:RBGEL:2017:6442, rechtspraak](#)
7. Op 29 mei 2019 heeft de Raad van State geoordeeld dat het Programma Aanpak Stikstof (PAS) niet voldoet aan de Europese eisen en is bestuurlijk Nederland in rep en roer.
8. [Stikstof maakt meer kapot dan je lief is; de PAS uitspraak, Verkeer in Beeld.](#)
9. [Uitspraken ECLI:NL:GHDHA:2018:2591, Rechtspraak.](#)
10. [Rechtszaak voor gezonde lucht, Milieudefensie.](#)

11. [Dossier proces tegen de staat, Max 5 odeur.](#)
12. [Samen meten aan luchtkwaliteit, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.](#)

43 reacties

#43 - Geert Verstegen - 13 sep '19 11:56

Jan Peter van Doorn. Klopt, maar ik hoop dat dit geen manier is om naar de ander te wijzen. Ik eet 's morgens gewoon een boterham met humoes of hoe heet dat heerlijke smeersel en een bak koffie. Vliegen moet keihard worden aangepakt (let op bij verkiezingen) en ook het verkeer (idem). Beide zaken zullen ook de agrarische sector raken. Kernwoorden zijn: minder en anders. En ook dat kan leuk zijn.

#42 - ej van Ginkel - 12 sep '19 23:03

<https://www.brabant.nl/html/infoboardagrofood/dieraantal.html>

Als ik hier kijk zie ik tussen 2000 en nu geen wezenlijk verschil in gehouden dieren alleen een lichte stijging in de vergunde dieraantallen wat ik wel zie is dat het aantal boeren in die tijd is gehalveerd wat in combinatie met allerlei milieu en dierwelzijnseisen tot veel bouwactiviteit zal hebben geleid (hoeveel werkgelegenheid heeft dat opgeleverd in de nu al weer vergeten kredietcrisis) en waarschijnlijk een lagere uitstoot. Van een ongebreidelde groei door de "almachtige vleeslobby" lijkt mij dus helemaal geen sprake en ipv dat je de landbouw in de nek schijnt zou je wel eens een voorzichtig schouderklopje mogen uitdelen. Maar dat zal wel teveel gevraagd zijn in een tijd waarin vooral papagaaien de media domineren

#41 - Jan Peter van Doorn - 9 sep '19 11:05

Jos [#38](#) , zo zit het precies in elkaar!

#40 - Geert Verstegen - 8 sep '19 22:01

John van Kessel. Inderdaad, het afschieten van het PAS wordt als een zege ervaren. Het is een juridische overwinning van formaat. En misschien ook een zegen voor de agrarische sector, die nu wellicht betaald krijgt voor de emissierechten, die ze overigens vaak gratis hebben gekregen. Via hierdoor hogere prijzen voor bouwprojecten krijgen de burgers de rekening. Eigen schuld (in zijn algemeenheid). Immers het rode potlood is verkeerd gebruikt.....

#39 - John van Kessel - 8 sep '19 9:52

toch wel vermakelijk. met het afschieten van de pas moest de intensieve veehouderij geraakt worden maar juist die sectoren hebben er de minste problemen mee. Het afschieten van PAS is juist een zege! andere partijen mogen nu gaan betalen voor de ruimte die we nu verplicht moeten reduceren naar 85% i.p.v. dat deze gratis ter beschikking werd gesteld.

Als we straks als boeren ook nog allemaal een beetje stikstof doneren voor de mestfabrieken kunnen die ook gewoon gebouwd worden.. Er komt een leuke tijd aan.

#38 - Jos van Vonderen - 6 sep '19 19:20

[Jan Peter van Doorn #35](#) : "Het klimaat zijn wij. De wereld redden begint bij het ontbijt"

S'ochtends kijkend op mijn i-pad denk ik dan: Euh? Dit terwijl ik een smoothy van kiwi en banaan aangevuld met quinoa door een rietje (van papier) naar binnen werk terwijl de pop-up's voor een verre vliegvakantie me om de oren vliegen.

En ik ga verder over in de orde van de dag.

#37 - Jan Peter van Doorn - 6 sep '19 11:58

Haha Frank Eric, misschien juist wel de niet-boeren!

#36 - Frank Eric van der Meer - 6 sep '19 11:22

#35, ook niet-boeren.

"Nog maar 9 à 10 procent van de Amerikanen ontkent dat we in een door mensen ontketende klimaatcrisis zitten. Zo'n beetje de enige die de wetenschap niet aanvaardt is onze president. Maar slechts 17 procent maakt zich er daadwerkelijk zorgen over, dus de vraag is: hoe verklaar je dat zoveel mensen weten wat er op het spel staat, en maar zo weinig mensen zich er druk over maken?", staat er. Omdat ze zich niet bedreigd voelen.

#35 - Jan Peter van Doorn - 6 sep '19 11:15

Ik zou de boeren onder ons willen aanraden even naar de [NRC](#) te gaan. Daar zegt Jonathan Safran Foer naar aanleiding van het verschijnen van zijn tweede non-fictieboek "Het klimaat zijn wij. De wereld redden begint bij het ontbijt" het volgende:

"Wij zijn gewend om onze eigen ondeugden op de boeren te projecteren. Maar boeren willen het klimaat niet schaden, boeren willen dieren geen pijn doen. Ja, ze willen ze doden, maar dat is iets anders dan ze pijn doen".

en

"...de boeren haten de megastallen net zo goed. En boeren zijn beschermender voor het milieu dan wie dan ook. Maar ze moeten produceren wat mensen kopen. Als mensen tonnen rood vlees willen eten, moeten ze tonnen rood vlees produceren."

#34 - Cyril Hoevenaars - 5 sep '19 14:39

[#33](#) het civielrecht wordt niet gecorrumpeerd. Dat toetst aan wat we in Nederland hebben afgesproken. Het maakt duidelijk dat specifieke regelgeving niet voldoet.

#33 - Frank Eric van der Meer - 5 sep '19 11:01

#31, Marco, #30 heeft 't over verandering in de "lucht"; zoals jij 't beschrijft eigenlijk niet. Dat belazeren van de burger kan zo wel doorgaan.

#32, het civielrecht wordt dan gecorrumpeerd.

#32 - Geert Verstegen - 5 sep '19 10:57

Ik schat in dat de beweging de volgende zal zijn. Het bestuursrecht oordelend aan de hand van wetten, die onder druk van draaideurlobbyisten, tot stand is gekomen, heeft zijn langste tijd gehad. Burgers zullen de overstap maken naar civielrecht. Het hebben van een vergunning (bestuursrecht) wil niet zeggen dat je als vergunninghouder geen onrechtmatige daad kunt plegen (civielrecht) jegens je burens. Er zijn al uitspraken in die richting. Of die beweging zicht doorzet, is afhankelijk van in hoeverre onze overheid weer op gaat komen voor de burgers. Vooralsnog heb ik er een hard hoofd in.

#31 - Marco Maas - 5 sep '19 9:46

Geert Verstegen,

Ik heb er nog eens over nagedacht. N.a.v. je reacties zou ik ook kunnen concluderen dat "de strijd" feitelijk de onmacht is tegen de overheid bij bijv. inspraakprocedures en gebiedsprocessen.

Vaak gaat het zo:

- de overheid heeft een plan of staat achter een plan, in een (veel te) laat stadium krijgen burgers/omwonenden "inspraak" mogelijkheden.
- de overheid en de plannenmakers zijn het eens en dus is de inspreker: moeilijk, lastig, vervelend etc.
- vervolgens ontstaat de situatie dat de inspreker buitenspel geplaatst gaat worden: want heeft geen belang volgens de plannenmakers en de overheid, alles voldoet aan wet en regelgeving (en anders word die aangepast), nog wat (loze) beloftes naar de toekomst (monitoring is een bekende, dan lijkt het of er nog

ingegrepen kan worden).

- uiteindelijk komt de burger bij de rechter in de hoop gehoor te vinden. De uitslag is vaak teleurstellend, de rechter toets het overheidsbeleid aan huidige wet en regelgeving en of de procedure correct is verlopen meer niet. Dat is ook logisch omdat het beleid democratisch is vastgesteld, de overheid krijgt daarom bijna altijd gelijk en komt bijna met alles weg. En als de burger gelijk krijgt dan moet er vaak een nieuw besluit genomen worden, gaat een en ander toch gewoon door maar met een andere onderbouwing.
- gedurende het hele traject is de overheid vaak ook erg op de hand van de plannenmakers, een reden is angst voor schadeclaims vanwege toezeggingen e.d. soms zit de overheid er ook in met financiële belangen (grond voor industrie e.d.).
- Als het project eenmaal is afgerond en de gevolgen zijn nadeliger voor de burger dan gedacht of beloofd (meer geluid, meer stank, ondernemer leeft voorschriften niet na etc.) en de burger probeert zijn recht te halen dan geeft de overheid vaak niet thuis.

Het eind van het liedje is dat de aanvankelijk goedgelovige inspreker zich opgelicht en in de steek gelaten voelt en het treurige is dat is ie vaak ook.

#30 - Jinke Hesterman - 5 sep '19 9:39

Zeker Jan Peter, er hangt verandering in de lucht. Spreken over krimp is niet langer een taboe. Wethouder Maas van Helmond toont publiekelijk haar onmacht in de stankzaak van mestfabriek Den Ouden. CDA-raadsleden/varkenshouders die zich niet aan de regels houden, krijgen nu ook dwangsommen opgelegd. Ondertussen wordt in Beltrum door Maxima een nieuwe mestfabriek geopend. Zijn er echt keuzes gemaakt? Ja in Brabant - ten dele - maar in de rest van Nederland? Kijk eens naar de megastallen die in Limburg en Zeeland in gebruik worden genomen. Gisteren nog weer het bericht dat de mestfabriek Greenferm (Apeldoorn) genoeg geld heeft om te starten. Allemaal signalen dat we het mestoverschot nog lang niet hebben afgezworen, de omvang van de veestapel niet wezenlijk willen aanpakken, onze exportpositie niet willen opgeven. De PAS-uitspraak zal z'n zegenende werk doen. Maar dat de boel aan het kantelen is en het stuk van Geert en Frank als een achterhoedegevecht moet worden beschouwd? Ik denk het niet. De opening van de mestfabriek in Beltrum was trouwens een mooie gelegenheid geweest voor een geweldloze actie. Jammer, gemiste kans.

#29 - Cyril Hoevenaars - 5 sep '19 9:18

Ik sta te kijken van sommige reacties.

Vreemd dat er gedaan wordt alsof het probleem is aangepakt. Er is voor omwonenden feitelijk helemaal niets veranderd. Ze zitten, en blijven zitten in de stank. Geen nieuwe regelgeving die daar iets aan veranderd, ook niet in de pijplijn.

Vreemd ook dat gedaan wordt alsof de politieke macht van de intensieve veehouderij is gebroken. Ladders en Geurts trekken namens de sector aan de touwtjes in Den Haag. Op de gemeentehuizen op de zandgronden zitten dezelfde mensen als tien jaar geleden.

Tip voor de ontkeners: lees het rapport Biesheuvel. Dan lees je over sociale druk, onmacht en overlast.

#28 - Jan Peter van Doorn - 5 sep '19 7:49

Geert, de wal heeft het schip allang gekeerd. Het is een behoorlijk groot schip. Het duurt even en het duurt ook even voor je het ziet. De keuzes zijn al gemaakt. Je bent een beetje mosterd na de maaltijd. Ik ben het dan ook met Henric, Marco en Piet eens. De centrale zin in je stukje lijkt deze: "Want het einde van het liedje lijkt te zijn dat de burgers als belastingbetaler hun eigen lucht mogen terugkopen via een saneringsregeling voor de varkenshouderij". Ja zo gaat dat. Ik betaal ook mee aan jouw schone luchtje.

#27 - Henric van der Krogt - 5 sep '19 6:24

Geert, weet je zeker dat het een strijd tegen de overheid is? Het zou namelijk ook een strijd voor de bescherming van je eigen woongenot en behoud van de waardeinstijging van je onroerend goed kunnen zijn.

Dan gaat het erom wie het meeste recht heeft op het gebruik van de schaarse ruimte, en dan ben ik het eens met Piet in #26.

#26 - Piet Hermus - 4 sep '19 22:56

#23 Geert. De overheid in een democratische rechtstaat zoals de onze is, wordt door ons aangesteld via een verkiezingsproces. Dat is bekend. Wetten etc. komen zo tot stand. Ben je het niet met de overheid eens, omdat die disfunctioneel is in iemands ogen, dan is daar de gang naar de rechter om dit te veranderen. Zo werkt dat vanwege de trias politica. Je noemt zelf de rechter die de Staat veroordeelt, zoals m.b.t. de PAS en Klimaatzaak, maar wenst het eigenlijk vaker als het in je eigen kraam te pas komt. Je kunt je recht halen via die weg. De rechter zal toetsen.

M.b.t. waarde Onroerend Goed, zoals je nu zelf aangeeft m.b.t. OZB, worden door zelfde argumenten gebruikt door omwonenden van snelwegen, windmolens, etc... Marco ziet dit goed. **#24**. In ons land is het op eigenlijk overal zo druk dat er altijd wel zgn. waardeverminderende aspecten aan te wijzen zouden kunnen zijn. De rechter kan hier ook een oordeel over geven.

Eigenlijk schrijf je een stuk met een groep je meer in de trend van zo de wind waait waait mijn vestje, omdat je een bepaald belang hebt of meent te hebben, maar er een algeheel maatschappelijke saus overheen gooit met heel vele argumenten. Met alle acties zoals 7 juli 2017, welke men als een soort van Brabants politiek keerpunt kan zien, PAS-uitspraak etc. zal het nooit meer zo worden als het was. Niet alleen met vee.

Maar het venijn, het oude zeer bij jou en je medestrijders, t.a.v. de ooit machtige boerenlobby, die nu amper meer een schim is van dat verleden, maar die jullie blijkbaar nog steeds een soort van grote macht toedichten en eigenlijk nog steeds willen straffen, geeft slechts aan dat het rancune betreft van oude strijders.

Ik weet als West-Brabantse (klei-)akkerbouwer hoe Oost-Brabantse macht werkt. Ten minste zo ik dat ervaren heb. Dat ben ik als West-Brabander wel een beetje zat. Dat geldt eigenlijk voor alle groeperingen, machten en geledingen. Ook in de eigen ZLTO zit een nog een ouwe Oost-Brabantse NCB-krimp. De neiging tot restauratie bestaat bij sommigen daar. (Gelukkig zitten er bij ZLTO nu ook ZLM-ers dus Zeeuwen. Dus is daar bij ZLTO meer evenwicht). Ook bij de Provincie zit die dominant Oost-Brabantse machtsdenkcultuur qua bestuur. Ook bij de anti-boeren-groepen zit die krimp. Kijk maar naar de samenstelling van je eigen groepen.

Mijn laatste column in [Nieuwe Oogst](#) ging ook over PAS en rechter. Die zal je wellicht positief verrassen.

#25 - Geert Verstegen - 4 sep '19 22:51

Marco, nee het gaat niet om geld. Maar het is ongeveer het enige middel dat de overheid aanspreekt in deze gevallen, om weer naar het belang van de burgers te kijken. Ik ben zelfs bekend met burgers die zelf geld inleggen, om rechten van burens uit te kopen. Rechten die ze gratis hebben gekregen van de gemeente. Burgers die hun eigen lucht moeten terugkopen. Dat is eigenlijk de wereld op zijn kop, of niet?

#24 - Marco Maas - 4 sep '19 22:17

Geert Verstegen,

Nu komt de aap uit de mouw, het is dus een geld kwestie en het gaat helemaal niet over gezondheid en stank.

De overheid moet kennelijk zorgen dat jouw onroerend goed in waarde stijgt of in ieder geval niet daalt, het vervelende is dat als de overheid dat bij iedereen moet doen dat er dan waarschijnlijk nergens meer iets kan. Je loopt uiteraard een bepaald risico bij deelname aan het maatschappelijke verkeer.

Overigens het "verdienmodel" van waardestijging vind ik wat minder sociaal naar volgende generaties toe.

#23 - Geert Verstegen - 4 sep '19 21:42

Henric. Burgerlijke ongehoorzaamheid is in een aantal gevallen geoorloofd. Wel moet je eerst zelf aantonen, dat de wettelijke middelen niet werken. Ik probeer dat zelf sinds 1982. Voldoende? En ja die boer bouwt die stal, maar de gelegenheid wordt gegeven door de overheid. Die is dus verantwoordelijk en niet diegene die gebruik maakt van de wettelijke mogelijkheden (in grote lijnen). Het is dus geen strijd tegen de boeren, maar tegen onze eigen overheid, die wij er ook nog voor moeten betalen. Belasting dus.

#22 - Henric van der Krogt - 4 sep '19 21:27

Geert #21, je belasting niet betalen als burgerlijke ongehoorzaamheid? Serieus? En dan? O ja, die stinkende stal neerplempen doet de overheid niet. Dat doet die boer.

#21 - Geert Verstegen - 4 sep '19 20:49

Henric. Burgerlijke ongehoorzaamheid. Het is toch raar dat een inwoner Onroerend Zaak Belasting moet betalen aan de overheid, die vervolgens de waarde van dat goed doet dalen door er een stinkende stal naast te plempen. En dat zie je niet terug in Planschade-vergoedingen, want dat regelt diezelfde overheid. Dus wellicht moeten inwoners de overheid maar eens gaan korten, afhankelijk van de stankbelasting. En als je huis verzakt, omdat de grondwaterstand voor de landbouw verlaagd wordt, moet je dan wel je waterschapsbelasting volledig betalen? Dat is toch wrang.

#20 - Henric van der Krogt - 4 sep '19 17:25

[#19](#) dat mag niet.

#19 - Frank Eric van der Meer - 4 sep '19 17:23

#18, waarom gaat de industrie niet naar agrarische gronden?

#18 - Henric van der Krogt - 4 sep '19 17:08

[Cyril Hovenaars](#) , boeren gaan niet naar een industrieterrein omdat grond voor industrie veel duurder is dan agrarische grond.

#17 - Henric van der Krogt - 4 sep '19 17:06

Ik ben eigenlijk vooral benieuwd hoe die burgerlijke ongehoorzaamheid er dan uit gaat zien. In het bovenstaande stuk hoor ik vooral plattelandsbewoners die last hebben van de stank van intensieve veehouderij. Erg genoeg overigens, maar ik krijg wel het idee dat de verdwijnende biodiversiteit en alle plastic in zee er maar een beetje bijgesleept worden.

#16 - Geert Verstegen - 4 sep '19 13:29

Dag Marco. Goeie vraag: Waarom is burgerlijke ongehoorzaamheid toelaatbaar? Het is gerechtvaardigd als mensenrechten ernstig en systematisch worden bedreigd of geschonden. We hebben recht op een gezond milieu, is in de Urgendzaak door Rechtbank en Hof bevestigd. Daar komt bij dat ene Schuyt in zijn proefschrift uit 1973 (!) de ecologische crisis al als een basis voor gerechtvaardigde burgerlijke ongehoorzaamheid aanmerkte, wegens bedreiging van de menselijke soort. De zwarte Rosa Parks weigerde in 1955 haar plaats in een bus af te staan aan een blanke. Wat ze deed was illegaal. Ook Nelson Mandela belandde wegens illegaal handelen in de gevangenis. En och, ik herinner me ook wel wat boeren-ongehoorzaamheid ivv trekkers op de snelweg.

#15 - Marco Maas - 4 sep '19 11:51

Frank van den Dungen, Geert Verstegen,

Plastic hoort niet in de kringloop, daar zijn we het over eens. Teveel mest is niet goed maar je zou dan ook kunnen pleiten voor betere handhaving.

Een vraag, waarom is burgerlijke ongehoorzaamheid nu volgens jullie toelaatbaar?

Er zijn nogal wat tegenargumenten:

- bedrijven zijn legaal tot stand gekomen en legaal in bedrijf (tenminste dat lijkt mij).
- er zijn diverse overheidsmaatregelen om de intensieve veehouderij te ontmoedigen, duurt even maar over enkele jaren gaan die zeker effect sorteren en doen dat nu al.
- regelgeving bijv. dat de stank van bedrijven per bedrijf bekeken wordt heeft een wettelijk traject doorlopen (2de en 1ste kamer) en dus is de meerderheid het daar mee eens, in ieder geval toen.
- PAS/ammoniak (gaat waarschijnlijk ook effecten hebben en je had de vergunningen aan kunnen vechten).

Dus waarom nu en waarom burgerlijke ongehoorzaamheid (je kunt ook brieven sturen naar de overheid en/of rechtzaken aanspannen)?

Voor de goede orde, ik ben blij dat er enkel melkveehouderij en vleesrundvee in de directe omgeving is.

#14 - Jinke Hesterman - 4 sep '19 10:13

Waarom geen verdere, vreedzame escalatie? De tegenstellingen - in essentie een waardenconflict - zullen nog scherper op tafel moeten komen. Pogingen van Foodlog om partijen bij elkaar te brengen, zijn te prijzen, maar het conflict los je er niet mee op.

#13 - Geert Verstegen - 4 sep '19 9:48

En toch erger ik me aan het rondfladderend plastic, verwaaid van maiskuilen en aspergevelden. Natuurlijk wordt dat veelal ingezameld, maar wat ik waarneem. .... er ontsnapt nogal wat. Uiteindelijk komt het in de kringloop terecht en dus in ons lijf.

#12 - Frank van den Dungen - 4 sep '19 9:40

#9 Marco, je hebt gelijk. Plastic hoort niet direct in dit rijtje. Maar lees in plaats daarvan: Mest verstikt het bodemleven.

#11 - Cyril Hoevenaars - 4 sep '19 9:02

#3 dat de vee-industrie op zijn gat ligt daar merken omwonenden helemaal niets van, de ramen kunnen nog steeds niet open. Er is een héél klein stapje gezet in 2017.

De veehouderij lobby draait nog op volle kracht. Het Brabantse provinciehuis hebben ze niet meer in handen, maar bijvoorbeeld het Limburgse gouvernement nog wel. Ook de CDA gemeentehuizen zijn nog steeds in handen van (Z)LTO.

De echte stappen moeten nog gezet worden. Dat is hoe ik dit artikel lees. Hoe gaan we die stappen zetten? Samen of afgedwongen?

#10 - Cyril Hoevenaars - 4 sep '19 8:52

#1 wat weerhoud je ervan om naar een industrieterrein te verhuizen, waar bedrijven die overlast veroorzaken en risico's geven thuishoren? Waarom claimt de intensieve veehouderij het Brabantse platteland, grofweg 2/3 van Brabant?

#9 - Marco Maas - 4 sep '19 1:29

Krijgen veeboeren nu ook al de schuld van plastics in zee?

#8 - Frank van den Dungen - 3 sep '19 23:09

Joks Janssen, de scheidend directeur van BrabantKennis, kwam met een tweelingzusje van onze visie op de ontwikkelingen in Brabant in een artikel in het Eindhovens Dagblad van 31 augustus 2019. "Strijd om het Brabants landschap: wie niet kiest, verliest."

Een verwante passage uit dit artikel van Theo van de Zande: "Maar het echte probleem is niet opgelost. Het aantal varkens is tot op de dag van vandaag niet verminderd. Hij noemt het de tragiek van de intensieve veehouderij. "Varkens werden in de jaren zestig en zeventig nog binnengehaald als de zilvervloot. De

keuterboertjes op de Brabantse zandgronden groeiden binnen tientallen jaren uit tot de grootste vleesexporteurs van ons land. Daarmee werd ook de boerenlobby in Brabant dominant." Juist dat zal volgens Janssen de komende jaren toch echt moeten veranderen. "De veestapel moet omlaag. Je moet het lef hebben om in te grijpen, maar dat blijft lastig. De individuele boer neem ik niks kwalijk. Die is ondertussen speelbal geworden tussen machtige inkooporganisaties als Vion, de supermarkten, de veevoerfabrikanten en de Rabobank. " [...] Juist in het Bossche provinciehuis zullen scherpe keuzes gemaakt moeten worden. Je kunt niet zonder gevolgen alles maar laten groeien."
<https://krant.ed.nl/titles/eindhovensdagblad/7156/publications/8293/pages/58>

#7 - Frank Eric van der Meer - 3 sep '19 22:08

#6, Jos, " Is al het zeeleven dood?" Wil je daar op wachten? Bacteriën zullen wel overblijven trouwens. Ik bedoel, frames hebben een soort functie. Je kan ook iets genuanceerd brengen; krijg je een lang verhaal en is iedereen tevreden bijvoorbeeld.

#6 - Jos van Vonderen - 3 sep '19 21:09

Met alle plezier [Dick Veerman](#) !

Ik zie dat ik er nog maar twee hoeft te benoemen want **#4** is al de eerste.

Vanuit de eerste alinea: "De stikstof emissies verzuren de natuur."

Benoem de N van de emissie! N uit NH4 of N uit NOx. (en ik praat nog niet eens over depositie!)

"De plastics verstikken het zeeleven."

Verstikken het zeeleven in welke mate?

Wanneer ik verstik dan ben ik dood. Is al het zeeleven dood?

En zo kan ik hier door gaan!

Werkelijk, elke zin is doordrenkt met frames waar een hond nog geen droog brood van lust!*

*Is mijn laatste zin nu ook een frame?

#5 - Geert Verstegen - 3 sep '19 19:57

Piet, op 12 september is er een AO Overleg over het rapport Geur Bekennen van de hand van de Cie Biesheuvel. Lees dat eens en lees waarom mensen verongelijkt zijn. Inspraak zonder in zicht leidt tot uitspraken zonder uitzicht.

#4 - Geert Verstegen - 3 sep '19 19:53

Door de grote afstand die ammoniak aflegt bereikt het ook de grote steden, waaronder Den Haag. Daar gaat het een reactie aan met de uitstoot van verkeer en industrie. Dat leidt tot het schadelijke secundaire fijnstof. Daardoor gaan mensen eerder dood.

#3 - Piet Hermus - 3 sep '19 19:24

Bijltesdag in Brabant was 7 juli 2017. De vee-industrie zoals die was ligt gewoon definitief op zijn gat. Das war Einmal. Tjeetje, Geert blijf niet zo hangen in verongelijkheid.

Het is wel heel veel Hullie, Gullie en Zullie.

Hoeveel CO2 kan jij trouwens binden en hoeveel verzopen gewassen door uitbundig algeheel maatschappijbreed geconsumeer heb jij ervaren? Als mede-eiser in de Urgendzaak voel ik me toch wel in mijn kam gepikt nu met zo veel eenzijdigheid.

Wat wil je nou echt? Een bijltesdag in het kwadraat? Een soort van boeren-Neurenberg-proces?

#2 - Dick Veerman - 3 sep '19 19:19

Jos, zou je de lezer het plezier willen doen om de drie ergste frames die je ziet te benoemen?

#1 - Jos van Vonderen - 3 sep '19 17:11

[Geert Verstegen](#) Zelden een stuk gelezen met een record aan frames.

Om op zijn Jandino's te spreken: Je moeder!

p.s. wat weerhoud je om naar een stad te verhuizen?